

КАПЛАН Самуїл Аронович (10. 10. 1921, м. Рославль, нині Смолен. обл., РФ — 11. 06. 1978, м. Горький, нині Нижній Новгород, РФ) — астрофізик. Доктор фізико-математичних наук (1957), професор (1958). Учасник 2-ї світової війни. Закін. екстерном Ленінгр. пед. інститут (нині С.-Петербург, 1945). Працював 1948–61 у Львів. університеті: завідувач відділу астрофізики, 1950–52 — заступник директора з наукової роботи Астрон. обсерваторії, від 1952 — доцент, від 1959 — професор кафедри теор. фізики. Від 1961 — старший науковий співробітник Н.-д. радіофіз. інституту (Горький); за сумісництвом від 1963 — професор кафедри фізики Горьков. університету. Вперше розглянув рівновагу повністю виродженої зірки з урахуванням ефектів заг. теорії відносності й визначив граничні масу, радіус, густину в центрі білого карлика, уникнувши сингулярності в теорії Чандрасекара.

Важливі результати отримав у теорії остигання білих карликів, позбавлених внутр. джерела енергії (теорія К.-Местела). 1949 поставив і розв'язав задачу про стійкість колових орбіт у гравітац. полі чорної діри — в полі Шварцшільда. Спільно з Н. Цитовичем отримав низку фундам. результатів у галузі плазм. астрофізики, зокрема розвинув теорію турбулентії плазми. Активно підтримував програму пошуків штуч. сигналів з Космосу та контактів з позазем. цивілізаціями програми «SETI», редагував вид. із цієї тематики. Після запуску першого штуч. супутника Землі (1957) К. розгорнув широку наук.-метод. діяльність з організації спостережень за ними, разом з **І. Астаповичем** керував курсом з підготовки спостерігачів, організував станцію візуал. спостережень при Львів. університеті. Автор наук.-популяр. кн. «Физика звезд» (1961; 3-є вид. — 1977) і «Элементарная радиоастрономия» (1966; усі — Москва). Іменем К. названо малу планету № 1987.

Основні праці

Межзвездная газодинамика. 1958; Введение в космическую газодинамику. 1958 (співавтор); Межзвездная среда. 1963 (співавтор); Плазменная астрофизика. 1972 (співавтор); Размерности и подобие астрофизических величин. 1976 (співавтор); Физика плазмы солнечной атмосферы. 1977 (співавтор); Физика межзвездной среды. 1979 (співавт.; усі — Москва).

Рекомендована література

1. Колчинский И. Г., Корсунь А. А., Родригес М. Г. Астрономы: Биографический справочник. К., 1986.

О. О. Логвиненко, В. І. Пронік

Бібліографічний опис:

Каплан Самуїл Аронович / О. О. Логвиненко, В. І. Пронік // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-9446>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).